

Estructures d'aprenentatge col·laboratiu entre docents. Oportunitats de desenvolupament professional docent en el dia a dia

David Duran, Mariona Corcelles, Ester Miquel

En aquest article es presenten vuit propostes pràctiques que poden il·lustrar formes en què els docents, en petits equips, poden col·laborar, en el seu dia a dia, per tal de promoure aprenentatges entre iguals situats en la seva realitat educativa que els permetin, en tant que oportunitats de desenvolupament professional, millorar la seva competència docent.

PARAULES CLAU

- aprenentatge col·laboratiu
- aprenentatge entre iguals
- col·laboració docent
- desenvolupament professional
- formació permanent
- transformació educativa
- treball en equip

PROMOURE LA COL-LABORACIÓ ENTRE DOCENTS PER APRENDRE ELS UNS DELS ALTRES

L'escola actual requereix docents que estiguin instal·lats en un desenvolupament professional educatiu permanent. Que actualitzin constantment els seus coneixements curriculars i metodològics. Que, més enllà de les formacions convencionals basades en cursos i assessoraments a centres, incorporin pràctiques de desenvolupament professional en el seu dia a dia..

Podem identificar tres grans maneres d'incorporar el desenvolupament professional en l'activitat quotidiana dels docents: la *reflexió professional individual*; la *potencialitat d'aprendre ensenyant* al propi alumnat, i la *col·laboració docent* (Duran, 2019). Aquesta darrera, en la qual ens centrarem, permet desenvolupar processos d'aprenentatge entre iguals, alhora que activen els coneixements professionals i responen a les necessitats i als interessos contextualitzats dels docents i les docents que hi participen.

Però sabem que la tradició de treball aïllat del professorat i sovint les decisions organitzatives dels centres poden dificultar l'aprenentatge col·laboratiu entre mestres. En aquest sentit,

El professorat participa regularment en activitats d'intercanvi i coordinació, però, en canvi, molt poc en activitats de col·laboració professional

el darrer informe de TALIS (OECD, 2019) situa la promoció de l'aprenentatge entre docents entre els vuit reptes de millora de la pràctica docent a l'Estat espanyol. El document constata que el professorat participa regularment en activitats d'intercanvi i coordinació, però, en canvi, molt poc en activitats de col·laboració professional.

Entre aquestes activitats que cal promoure, l'informe en distingeix quatre tipus: la participació en activitats entre diferents classes o grups d'edat; l'observació entre iguals; la docència compartida, i l'aprenentatge col·laboratiu professional. En aquest article ens centrarem en el darrer tipus, perquè segurament és el menys explorat.

Per tal d'ajudar a concretar-lo, presentarem sintèticament una sèrie d'estructures col·laboratives que compten amb primeres evidències de suport i que poden il·lustrar maneres variades i pràctiques de promoure l'aprenentatge col·laboratiu docent.

Les estructures que recollim tenen en comú que requereixen ser ajustades al context i als interessos educatius; parteixen de la voluntarietat de participació del professorat, amb disposició d'aprendre amb els seus companys i dels seus companys; s'allunyen del judici o de l'avaluació, i poden emprar-se combinades i enriquides. Totes requereixen l'organització en petits equips de professorat, on, tot i que algun membre de l'equip pugui representar un paper de lideratge o dinamització, les relacions que fonamentalment s'hi estableixen són de caràcter simètric, a fi de promoure l'aprenentatge mutu. Vegem-les molt sintèticament.

GRUP DE LECTURA

L'equip docent selecciona un o diversos llibres o articles que es basin en evidències i/o que presentin bones pràctiques d'ensenyament-aprenentatge, per ser llegits individualment i discutits després en petits grups amb un objectiu comú i intencionat de millora de la pràctica educativa de l'escola.

Els grups de lectura promouen converses entre professorat i personal de l'escola que condueixen a posar en pràctica idees noves a les aules i a millorar les habilitats docents existents tot revisant les pròpies pràctiques tenint en compte la teoria. Disposar d'índexs temàtics de revistes com la que té el lector a les mans pot facilitar aquests espais de formació

ANÀLISIS DE MOSTRES D'ACTIVITATS O DE TREBALLS DELS ESTUDIANTS

L'equip docent analitza mostres d'activitats o de treballs que demanen als estudiants per clarificar i compartir els objectius d'assoliment, enfortir les expectatives comunes vers els estudiants i alinear els criteris d'avaluació entre els docents.

Posar-se en el lloc de l'escoler que resol la tasca és una bona manera d'entendre el procés que ha seguit, les dificultats expressades i la qualitat del material. Per això, un cop presentada la tasca per part del docent que l'empra amb el seu alumnat, la resta de l'equip reflexiona, primer individualment, sobre com la resol, contrastant-la amb la manera com l'ha resolt l'estudiant, per passar

després a un cicle de preguntes, anàlisi i discussió (Blackburn i Williamson, 2015).

GRUPS DE SUPORT ENTRE DOCENTS

L'equip de docents, que es reuneix periòdicament, es regeix per una comunicació interpersonal simètrica (no jeràrquica), que pretén afavorir un clima de confiança i de tolerància que permet compartir aspectes íntims relacionats amb el desenvolupament professional.

La seqüència típica (Parrilla, 2004) parteix del problema que preocupa un docent. Amb l'ajuda del grup se'n fa l'anàlisi –clarificació, implicacions–, l'estudi d'alternatives per afrontar la situació i el pacte d'accions per desenvolupar; el seguiment, i l'avaluació dels resultats. Aquesta estructura, de suport mutu, resulta molt interessant en els contextos escolars, en els quals la tasca docent té un component emocional fonamental, i els reptes a l'aula poden requerir aquests espais de cura i desenvolupament professional.

PASSEJADES D'APRENTATGE

Durant les passejades d'aprenentatge (*learning walks*) l'equip docent visita diverses aules del seu propi centre per reflexionar i construir una visió compartida, una mena de «fotografia» de l'activitat educativa del centre que n'ajuda a identificar aspectes positius i de millora. Els participants observen diverses aules durant poca estona i, per tant, cal evitar extreure conclusions individuals de les aules o dels docents

Les passejades d'aprenentatge a les aules del propi centre permeten reflexionar i construir una visió compartida de l'activitat educativa i ajuda a identificar aspectes positius i de millora

que les lideren. Fins i tot diversos equips de mestres poden fer passejades diferents i compartir després les observacions. Pot ser molt útil quan l'escola vol comprovar com està tractant un aspecte determinat, per veure'n el punt de partida i poder-hi introduir millores.

Una variant són les anomenades *rondes de pràctiques d'ensenyament (Instructional Rounds)*, en què la passejada concreta una millora docent que dona lloc a una nova ronda de visites o de passejades a les aules.

Es pot trobar informació sobre les dues estructures a la web de l'Australian Institute for Teaching and School Leadership (www.aitsl.edu.au/).

VÍDEOS DE PRÀCTICA

L'enregistrament en vídeo d'una classe sencera o d'una part proporciona accés –en qualsevol moment i lloc– a l'observació de la pràctica d'altres docents.

A partir de l'enregistrament, l'equip docent té oportunitat de formar-se en pràctiques especí-

ques, perfeccionar les habilitats d'observació o bé establir converses professionals de qualitat. Disposar de vídeos organitzats per objectius, àrees de coneixement, grups d'edat o metodologies permet generar reflexions compartides sobre pràctiques situades i reals. No cal que els vídeos recullin actuacions exemplars o bones pràctiques.

La identificació d'actuacions generades a partir d'incidents crítics o d'aspectes millorables tenen un alt potencial d'aprenentatge. Amb l'objectiu de disposar d'una videoteca internacional compartida amb aquest propòsit, l'OCDE ha creat el projecte *Global Teaching InSights* (www.globalteachinginsights.org/observing).

LLIÇONS D'ESTUDI

L'equip docent treballa en un cicle sistemàtic de planificació d'una unitat o d'una seqüència didàctica,

la posada en pràctica, l'observació i la revisió de la intervenció. El procés es va repetint fins que s'assoleixen els objectius de la intervenció. Els docents van intercanviant els rols d'observadors i de lideratge de l'aula. La col·laboració del professorat ofereix suport en el disseny de les classes i consciència en l'impacte que exerceix en els estudiants.

Les *Lesson study* compten amb una llarga tradició i amb evidències sobre la seva efectivitat per al desenvolupament professional docent, centrat en la pràctica i situat en els contextos reals, amb objectius i alumnat autèntic (Cerbin i Kopp, 2011).

PERCEPCIONS D'ANTICS ALUMNES

L'equip docent reflexiona sobre les vivències o les percepcions d'una mostra d'antics alumnes. Tot i que també pot fer-se amb estudiants que encara acudeixin al centre, el fet de recórrer als que ja no hi van pot gaudir dels avantatges que confereix la perspectiva del temps i més llibertat d'expressió, en veure's deslliurats de les relacions de poder i estatus.

Per fer-ho, l'equip docent identifica un focus sobre el qual vol conèixer l'opinió d'un grup d'exalumnes i formula preguntes amb claredat. És aconsellable que no faci més d'un parell d'anys que aquest grup hagi deixat el centre, que la mostra preservi una mostra variada d'assoliments i que també s'hi asseguri la presència d'alumnes amb dificultats. Un cop consensuades les preguntes i identificats els exalumnes, l'equip docent pot distribuir-se'ls buscant la forma adient per preservar-ne l'anonimat i fer un ús reservat de la informació que facilitin. L'anàlisi de les seves aportacions –que poden descobrir diferències en les maneres com docents i estudiants perceben l'ensenyament– pot suggerir elements de millora escolar.

El caràcter recíproc de les visites fa que aquesta estructura col·laborativa promogui l'aprenentatge entre iguals de tots dos centres

VISITES ENTRE CENTRES EDUCATIUS

Equips docents de dos, o més, centres educatius acorden fer-se una visita mútua amb l'objectiu d'aprendre a partir de la reflexió que proporciona la compartició de les pràctiques acadèmiques respectives. L'intercanvi pot fer-se sobre pràctiques comunes –per veure com l'altra escola resol o porta a la pràctica una metodologia o un programa educatiu concret– o bé sobre pràctiques que poden resultar innovadores per a un dels centres.

Convé que el grup del centre d'acollida contextualitzi bé la pràctica que s'observarà, que la informació sobre aquesta es reculli a través d'instruments d'observació prèviament acordats i que es realitzi una reunió posterior d'intercanvi de visions i comentaris. Són especialment valuosos els comentaris de millora que hi puguin aportar els visitants. Després, un cop ja s'hagi tornat a l'escola, caldrà extreure'n les conclusions adients i traspasar-ne, si cal, informació al claustre. És el moment de preparar l'acollida del grup del centre visitant. El caràcter recíproc de les visites fa que aquesta estructura col·laborativa promogui l'aprenentatge entre iguals de tots dos centres.

IDEES FINALS

Els reptes amb què s'enfronten els sistemes educatius actuals, les escoles i el professorat requereixen un nou rol docent que incorpori activitats de desenvolupament professional en el seu dia a dia. Els organismes internacionals així ho constaten des de fa temps i les administracions educatives hauran d'anar situant gradualment la

participació en aquest tipus de pràctiques dins de les responsabilitats dels docents.

Ja no n'hi ha prou dels espais de coordinació pensats originàriament amb mestres que treballaven a la seva aula individualment i de forma aïllada. Ara cal bastir espais, com el que molts docents i escoles ja estan fent –i dels quals ens hem permès recollir-ne alguns–, per tal d'aprendre els uns dels altres i incorporar la millora docent en l'activitat quotidiana professional. •

Referències bibliogràfiques

BLACKBURN, B.; WILLIAMSON, R. (2015): «Five tools for Collaborative Professional Development». *Curriculum in context*, vol. 41(1), p. 5-8.

CERBIN, W.; KOPP, B. (2011): *Lesson study guide* [en línia]. disponible en: www.uwlax.edu/sotl/sp/guide [Consulta: juliol 2021]

DURAN, D. (2019): «Aprentatge docent entre iguals: Mestres i escoles que aprenen uns dels altres». *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, núm. 50, p. 47-58.

OCDE (2019): *TALIS 2018 Results*. Vol. I: *Teachers and school leaders as lifelong learners*. París. OECD.

PARRILLA, A. (2004): «Grupos de apoyo entre docentes». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 331, p. 66-69.

Hem parlat de:

- Formació continua del professorat / formació permanent.
- Equip de professorat.
- Treball en equip del professorat.
- Gestió del canvi.

Autoria

David Duran

Universitat Autònoma de Barcelona
david.duran@uab.cat

Mariona Corcelles

Universitat Ramon Llull
marionacs@blanquerna.url.edu

Ester Miquel

Universitat Autònoma de Barcelona
ester.miquel@uab.cat

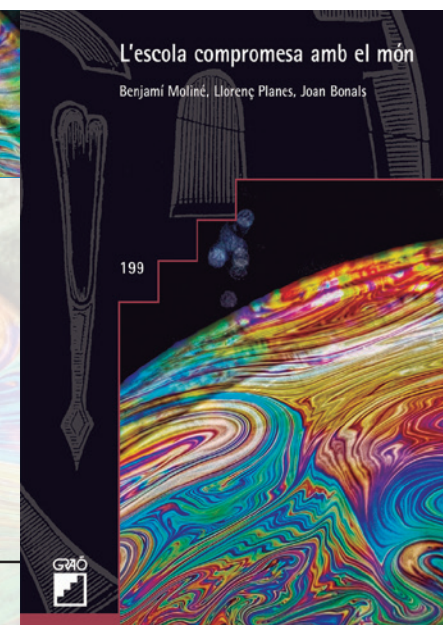
Aquest article fou sol·licitat per GUIX. ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes d'abril de 2021 i acceptat el mes de juliol de 2021 per ser-hi publicat.

L'escola compromesa amb el món

Benjamí Moliné, Llorenç Planes, Joan Bonals

Fem costat a l'educació que dona protagonisme a l'educand, a qui es pot acompanyar perquè exerciti autènticament l'autocrítica i actuï de manera conseqüent. Una educació, en definitiva, per a la ciutadania compromesa amb els drets i la justícia global, en els contextos formals, no formals i informals, a l'escola, a casa i a tota la resta d'àmbits relacionals.

Aquest llibre ofereix un sistema conceptual adreçat a aquest altre món possible i desplega un recull de propostes pràctiques per facilitar-ne la implementació als centres educatius i als diferents escenaris educatius de la comunitat.

 Hurtado, 29. 08022 Barcelona

 info@irif.eu

 www.grao.com

 934 080 464